

Silvij Božič

NESPREJEMLJIVO PODAJANJE ZGODOVINSKEGA IZROČILA

V knjigi Jožeta Javorška "Kako je mogoče" je zastavljeno vprašanje, čemu med mladim rodom izginjajo izročila narodnoosvobodilnega boja. Nanj si do danes z jasno besedo še nismo odgovorili in tudi Javorškova "raziskava" je tu obnemogla. Ker pa gre za vprašanje utemeljenosti življenja in dela cele generacije, je vendarle treba razmisleka, pa čeprav so nam odgovori morebiti na tihem že znani in potemtakem to pisanje ne bo prineslo nič novega in čeprav resnica morebiti ni prijetna.

Javoršek ugotavlja, da "slabo znamo resnico in veličino osvobajanja in osvoboditve posredovati mlademu rodu." Kako se to posredovanje vrši? Tu bom morebiti nekoliko oseben, vendar ne preveč. Mladi rod, ki mu pripadam, se je prvič srečal s to resnico približno takole. V prvem razredu. Vsenaokrog so se zgrnile sovražne sile - ljudje, narisani grozljivo pošastno, z izbuljenimi očmi in zverinskimi zobovjem. Sredi njih drobni kurirček, ki se za nič ne zmeni in neustrašno hiti naprej s svojim poslanstvom. In mi, ki smo se bali očetove šibe ali celo hudega pogleda učiteljice, smo začudeno zrli v to podobo nadčloveške hrabrosti in nas je bilo sram pred njo. Bili smo zavistni kurirčku za njegove sposobnosti in od tu se je rodilo neke vrste sovraštvo do njega, ki nas je v vsem presegal. Kasneje smo spoznali, da ga je vendarle moralo biti na smrt strah ob njegovem delu. Knjige in pripovedovalci pa so še zméraj trdili to, kar smo že presrasi. In smo jih zamrzili. Nismo jih hoteli več poslušati, bili so nam vsiljiva neresnica. Še kasneje smo odhajali na partizanske pohode in odkrišja spomenikov. Tu smo slišali pripovedovati o velikih junaštvih, ki jih nismo mogli doumeti, ker so v njih nastopali nekakšni nadljudje, neobčutljivi za človeški strah in druga čustva. Pojavila se je nevera. Dokončno pa smo jih odklonili, ko so od nas zahtevali, da smo jih podoživljali v najrazličnejših šolskih nalogah. Ponavljali smo jih mehanično in z odporom.

Potem smo začeli podrobneje spoznavati zgodovino narodnoosvobodilnega boja. To zgodovinsko obdobje smo se najraje učili, kajti vsa naša prejšnja preteklost nam ni bila ljuba, ker v nas ni vzbujala narodnega ponosa. Bili smo že toliko odrasli, da smo pokukali v svet političnega in kulturnega dogajanja. Tedaj smo slišali, kako se vsak javni govor ob različnih prilikah, praznikih, proslavljanju gospodarskih in kulturnih pridobitev, začne najprej z opisovanjem slavne preteklosti, dostikrat brez vzročne zveze. Tako se je ta naučena resnica osvobodilnega boja toliko in tolikokrat ponovila, da je postala vsiljiva in zato, kot nekaj že znanega, nezanimiva. Pa še nekaj. Ko smo jo tolikokrat postavljali na začetek vsega, je postala nekakšna božanska sila, po kateri vse obstaja. Mi in naše delo smo postali zgolj njena projekcija v sedanost, a brez posebne vrednosti. Vse pomembno se je že zgodilo v preteklosti. Preteklost je vse, sedanost nič, mi ne štejemo.

Naša revolucija seveda ni mogla ustvariti sveta, ki je bil v načrtu. Prebili smo se skozi povojno politično in gospodarsko negotovost, a še zmerom nas daje gospodarska neusklajenost in nerazvitost, politična in kulturna negibljevost. V tem svetu se moramo znajti sami, kaj malo nam lahko ob tem pomaga zgodovina. Lahko pa nam daje zavest utemeljenosti in trdnosti, to pa le takrat, kadar se bomo čutili njeni nadaljevalci. In če je vse gornje pripovedovanje dokazalo, da nas sedaj prav ta zgodovina razveljavlja in nas postavlja v podcenjujoč položaj, tako da se odvrčamo od nje, potem je treba najti sprejemljivejšo resnico zgodovine NOB. Zgodovine, ki je niso ustvarili nadljudje, ampak nam enaki.

